

XIV—XVII a. JAKŠTAIČIŲ GYVENTOJŲ VEIDO BRUOŽAI (Rekonstrukcija pagal kaukoles)

V. URBANAVICIUS

Kraniometriniai duomenys, išreikšti skaičiais, suprantami tik antropologams. Antropologinės veido rekonstrukcijos metodas (Герасимов М. М., 1955) leidžia pagal kaukolę pakankamai tiksliai atkurti pagrindinius individo veido bruožus, kartu skaičiais išreikštiems kraniometriniams duomenims suteikia vaizdinę išraišką.

Veido atkūrimo pagal kaukolę, arba antropologinės rekonstrukcijos, metodas susideda iš dviejų etapų — grafinio ir skulptūrinio. Grafinis etapas yra lyg ir paruošiamasis skulptūriniam, tačiau gali būti taikomas ir kaip savarankiškas. Jo tikslas — remiantis dioptragrafu nupieštu kaukolės profiliu, atkurti minkštųjų veido audinių profilio kontūrą. Pagal kaukolės profilio piešinį galima atkurti ir viso gyvo žmogaus veido profilio schemą ar net piešinį, kuris, skirtingai nuo schemos, perteikia ir smulkesnes veido detales.

Grafinė profilio schema vienoje projekcijoje tarsi aplikaciniu būdu sugretina kaukolės ir minkštųjų veido audinių profilius, leisdamas kontroliuoti individo veido profilio rekonstravimą. Grafinis būdas patogus dar ir tuo, kad duoda galimybę per trumpą laiką atkurti individualius veido bruožus visų tyrinėjamame senkapyje palaidotų žmonių, kurių kaukolės tinka antropologiniams tyrimams. Skulptūrinė rekonstrukcija — daugiau laiko reikalaujantis darbas, tačiau ji leidžia dar pilniau atkurti individo veido bruožus, dar geriau atskleidžia individualias veido savybes, asimetrijos ypatumus ir t. t.

Tiek grafinė, tiek ir skulptūrinė antropologinė rekonstrukcija nėra vien tik kraniometrinių duomenų iliustravimas. Ji gali papildyti juos, įnešdama tai, ko negalima išmatuoti jokiais kraniometriniais prietaisais. Pirmiausia — tai minkštųjų veido audinių profilio li-

nija, ypač tos jos vietos, kurios atspindi rasičius požymius. Iš jų pirmiausia pažymėtina nosis ir lūpos.

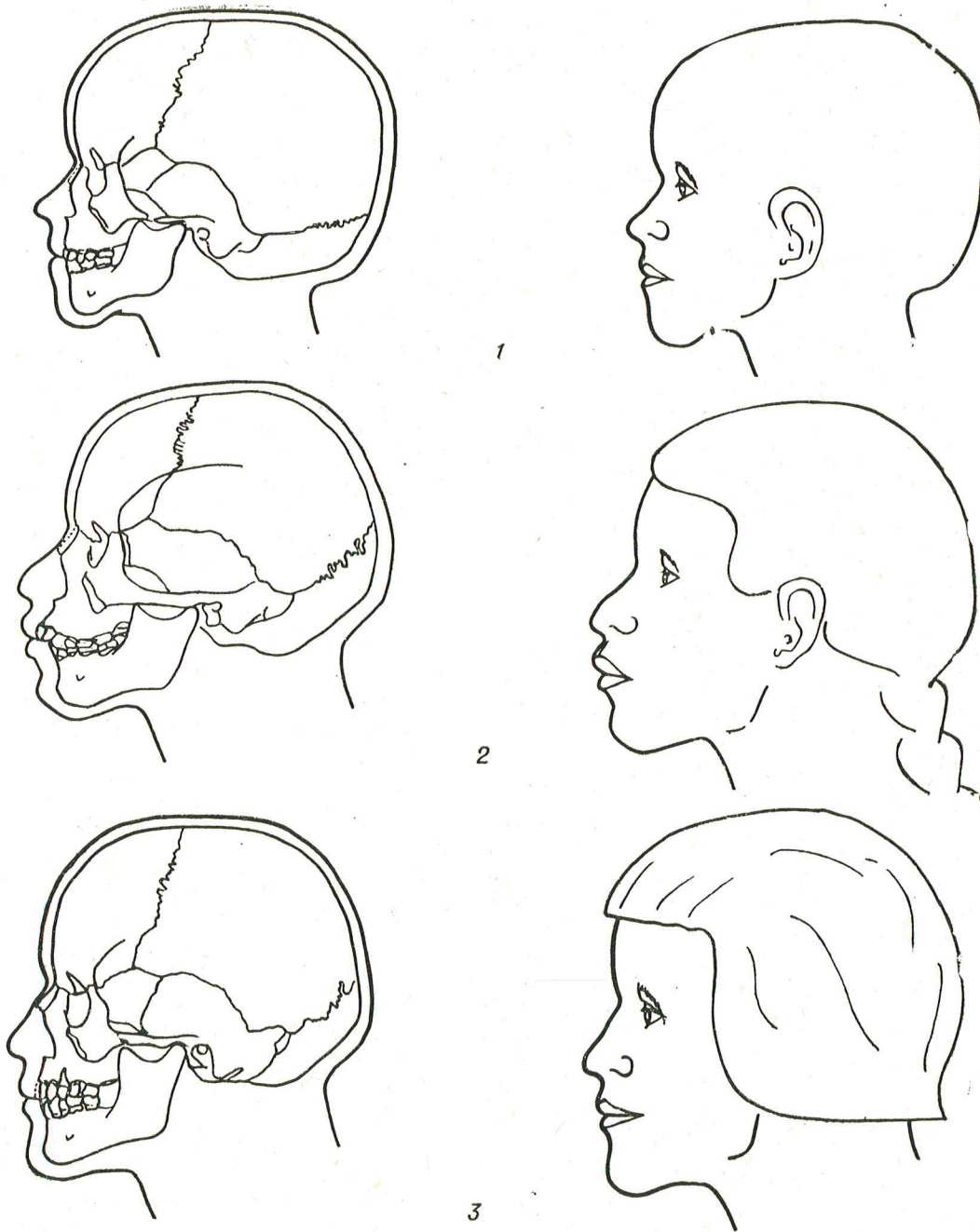
Gerokai atsikišusi, dažniausiai su kuprele nosis rodytų, kad Jakštaičių gyventojai buvo tipiškai europidai.

Iš 215 Jakštaičių senkapyje ištirtų kapų antropologinei rekonstrukcijai tiko 54 kaukolės: 29 iš jų — moterų, 22 vyrų ir 3 vaikų. Pagal jas atkurtos veido profilio schemos (pav. 1—18), o pagal kapuose Nr. 39 ir 57 rastąsias kaukoles — dar ir dokumentiniai skulptūriniai portretai (pav. 19, 20).

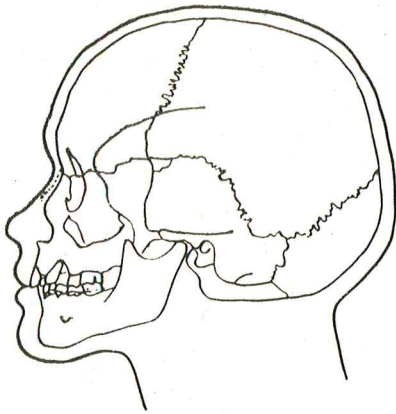
Šiame leidinyje spausdinamame G. Česnio straipsnyje pateikti XIV—XVII a. Jakštaičių gyventojų kraniometriniai duomenys ir plati jų analizė. Todėl šio straipsnio autoriui nebūtina duoti antropologinės minėtų kaukolių charakteristikos. Norėtusi atkreipti dėmesį tik į kai kurias tų kaukolių, kartu ir veido struktūros ypatybes, pirmiausia — veido dalių tarpusavio santykius.

Apatinė Jakštaičių gyventojų veido dalis (nuo smakro iki nosies) yra aukšta, dažnai sudaranti daugiau negu trečdalį viso veido aukščio. Ši tendencija pastebėta ir to paties laikotarpio Rumšiškių (Kaišiadorių raj.) gyventojų veiduose (Urbanavičius V., 1970, p. 31). Tačiau Jakštaičių gyventojų vidurinė veido dalis savo aukščiu dažniau negu rumšiškėnų yra artima apatinei. Vidurinės veido dalies aukštis šiek tiek nusako individo nosies ilgį. Taigi jakštaitiškių nosys vidutiniškai buvusios kiek ilgesnės, negu rumšiškėnų.

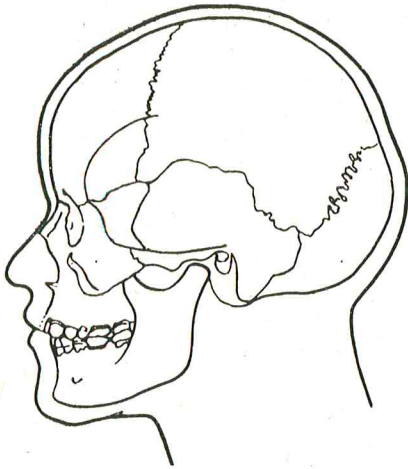
Kitas Jakštaičių gyventojų kaukolių ypatumas — pakaušio suplokštėjimas momenkaulių srityje. Tai pastebėta beveik visose to laikotarpio Lietuvos gyventojų kaukolių serijose. Galimas daiktas, suplokštėjimas sietinas ne su anatominėmis kaukolių ypatybėmis ar antropolo-

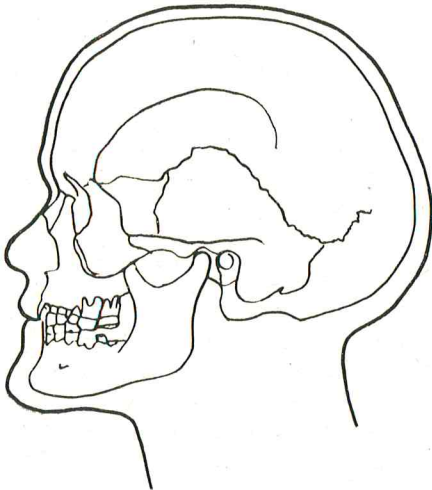
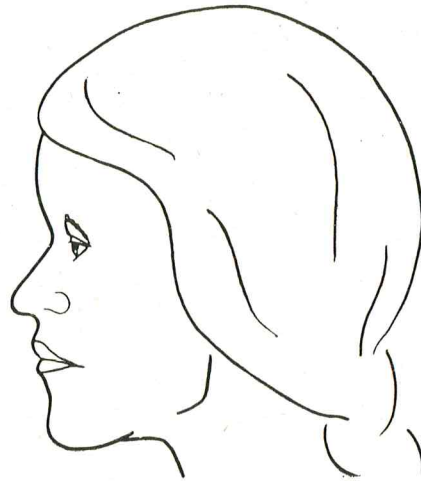
1 pav. 1 — iš kapo Nr. 116, 2 — iš kapo Nr. 135, 3 — iš kapo Nr. 179

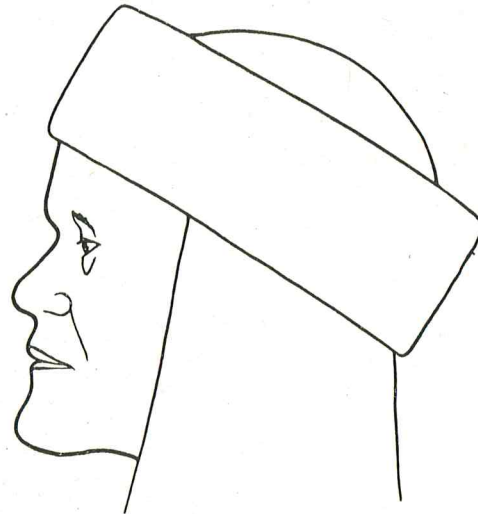
1

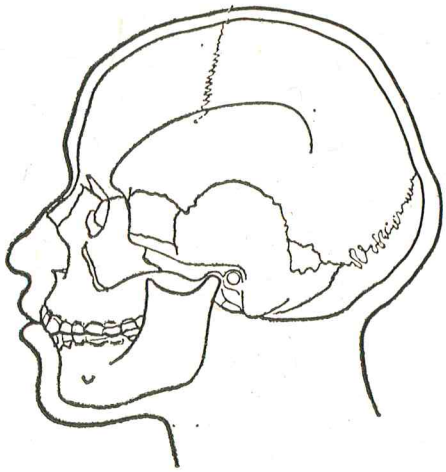
2

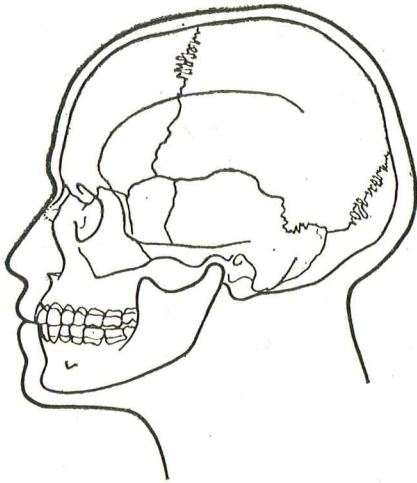
3

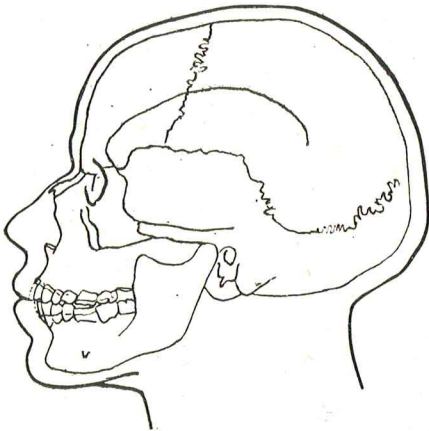
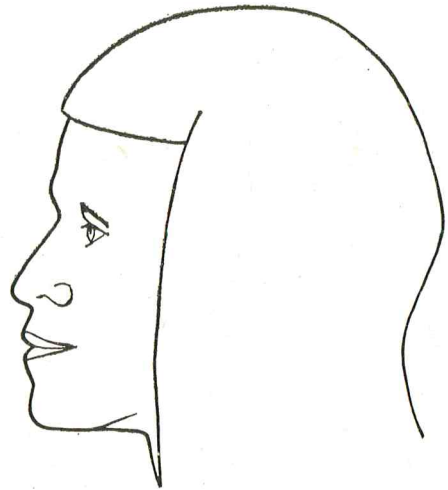
2 pav. 1 — iš kapo Nr. 113, 2 — iš kapo Nr. 168, 3 — iš kapo Nr. 162

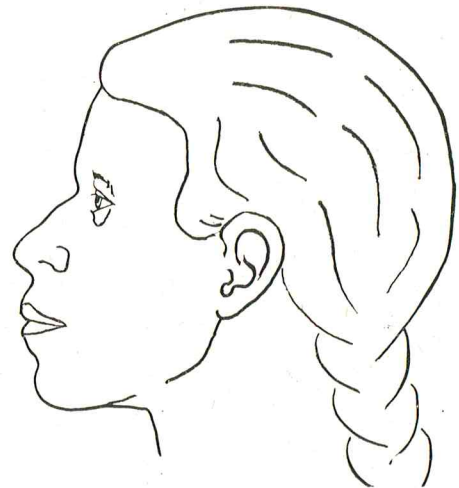
1

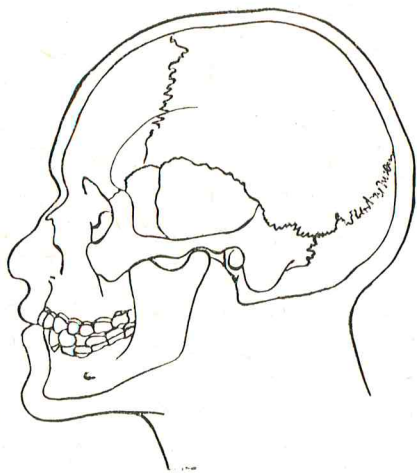
2

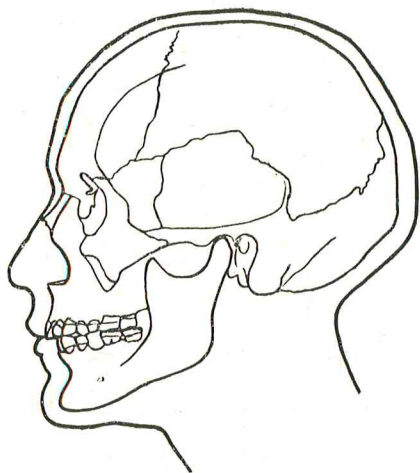
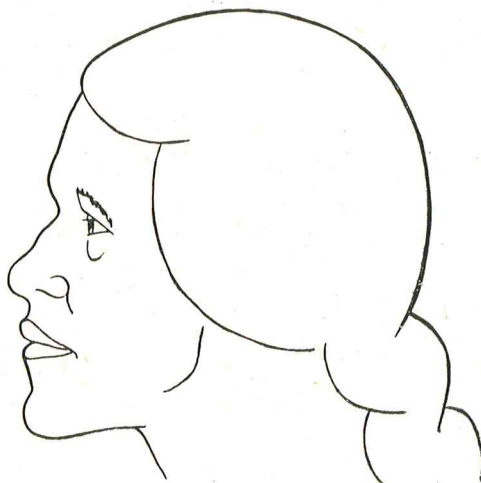
3

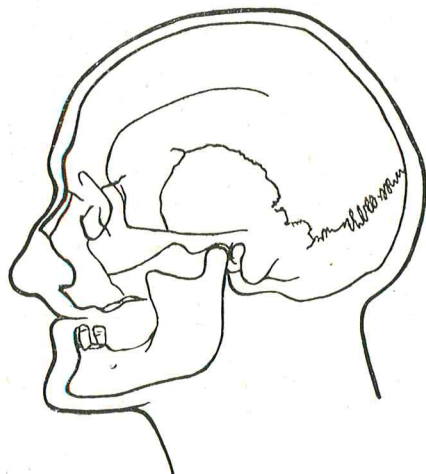
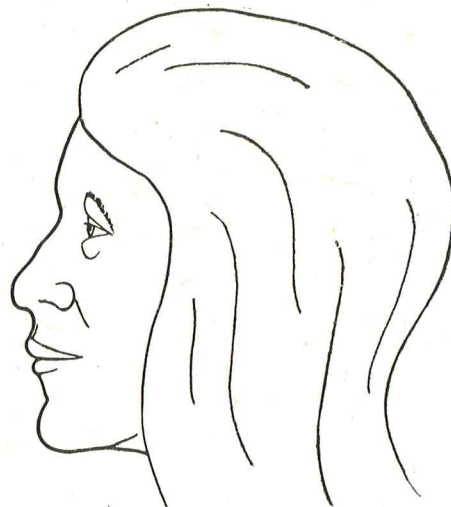
3 pav. 1 — iš kapo Nr. 45, 2 — iš kapo Nr. 36, 3 — iš kapo Nr. 5

1

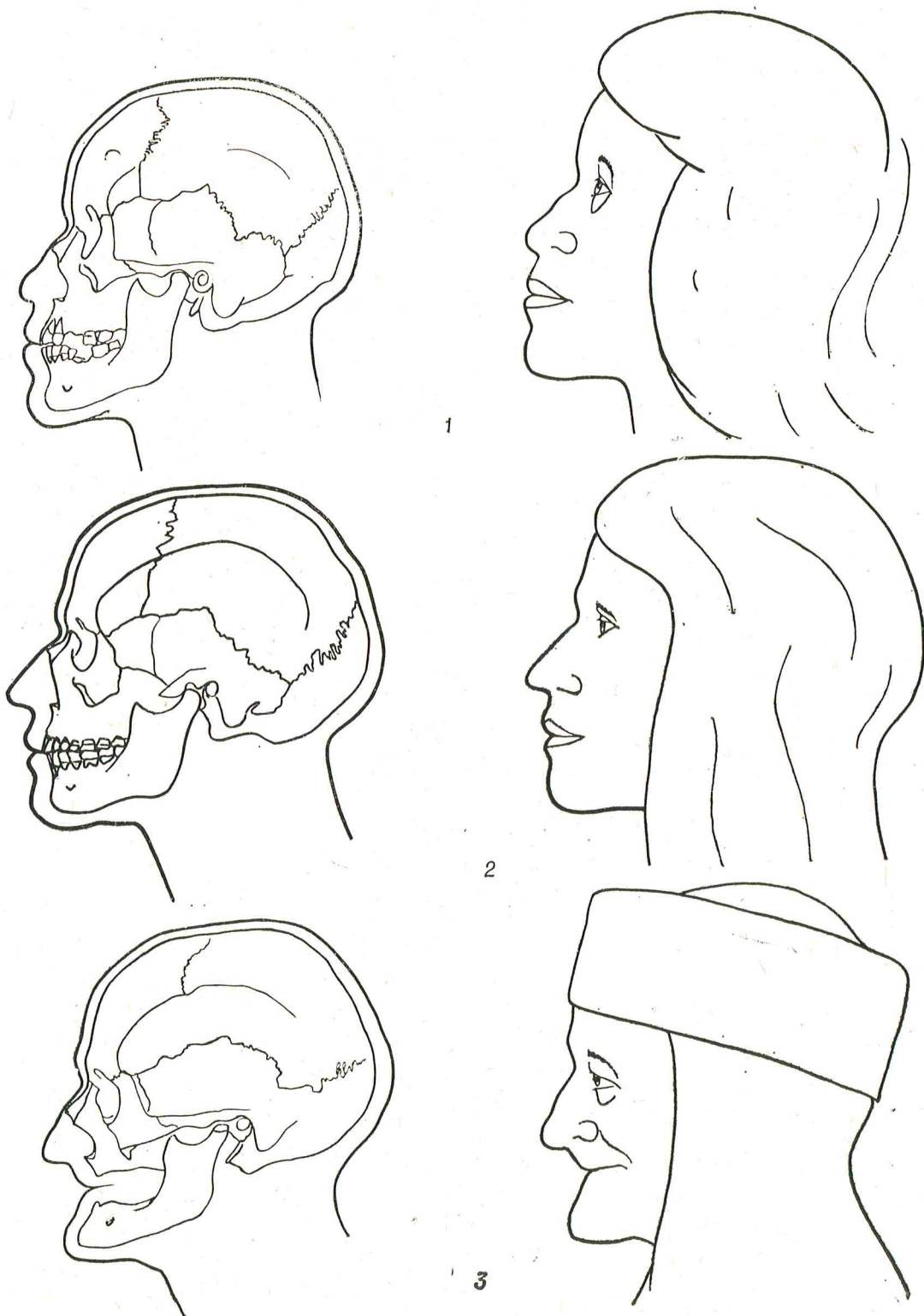
2

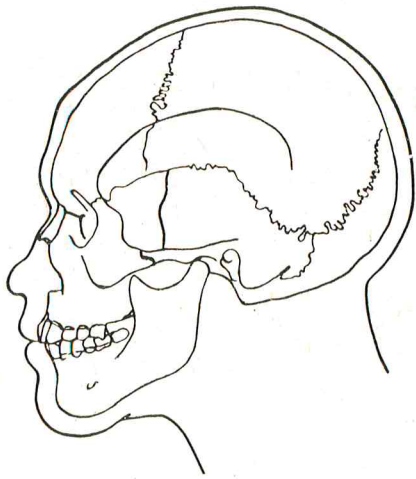
3

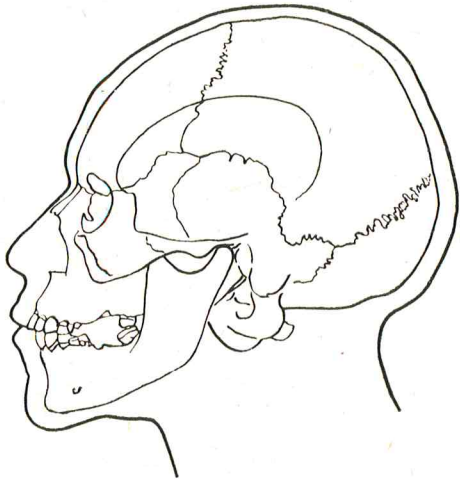
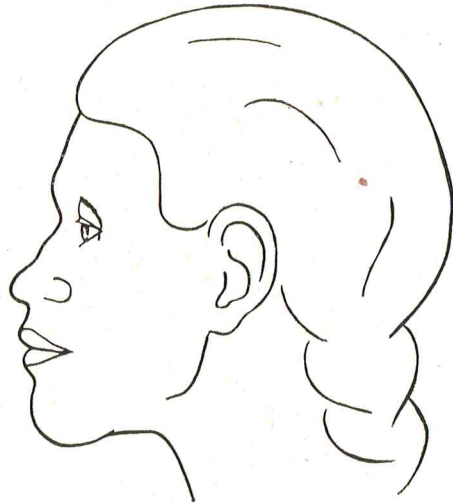
4 pav. 1 — iš kapo Nr. 26, 2 — iš kapo Nr. 76, 3 — iš kapo Nr. 73

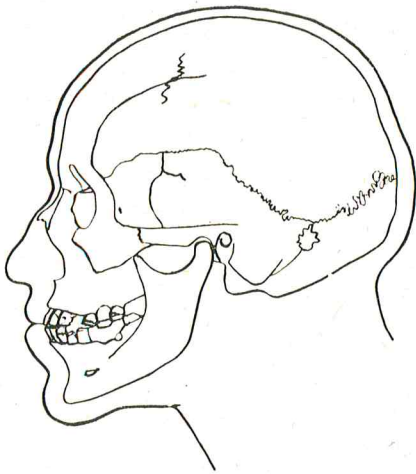
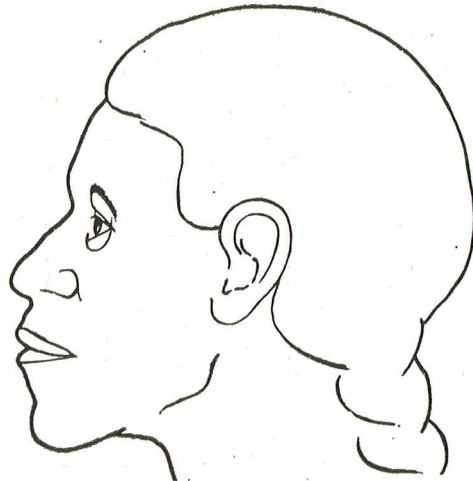
5 pav. 1 — iš kapo Nr. 17, 2 — iš kapo Nr. 109, 3 — iš kapo Nr. 75

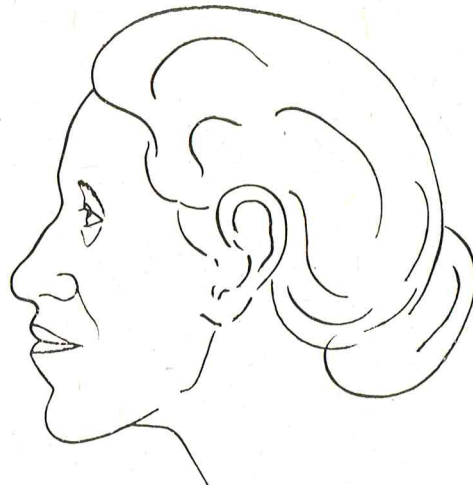
1

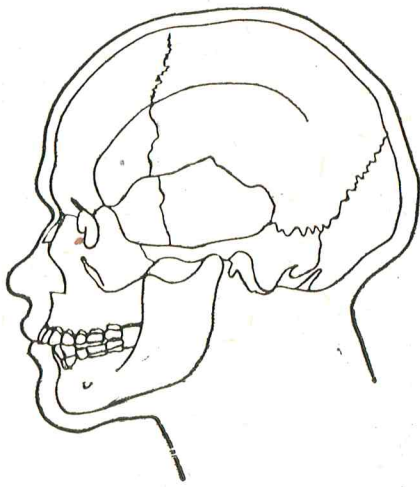
2

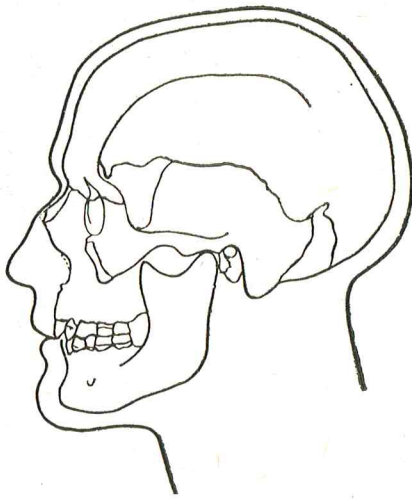
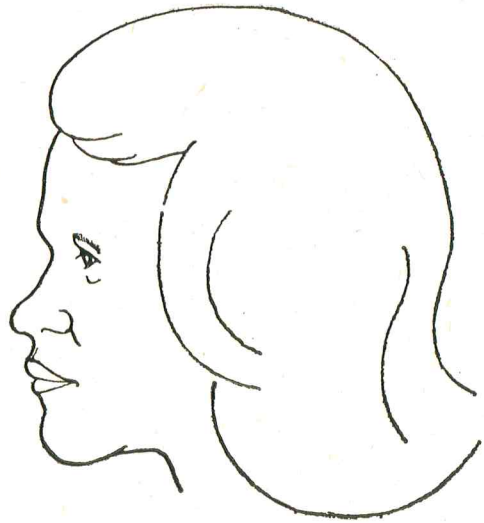
3

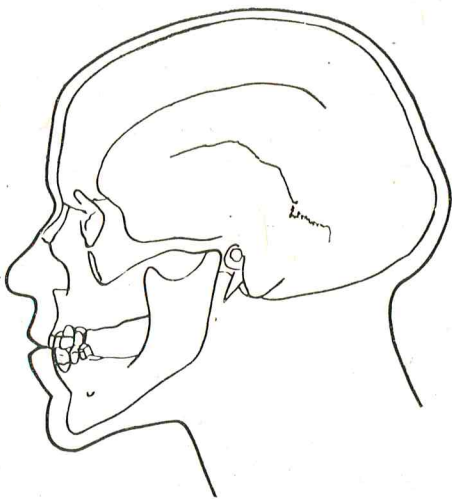
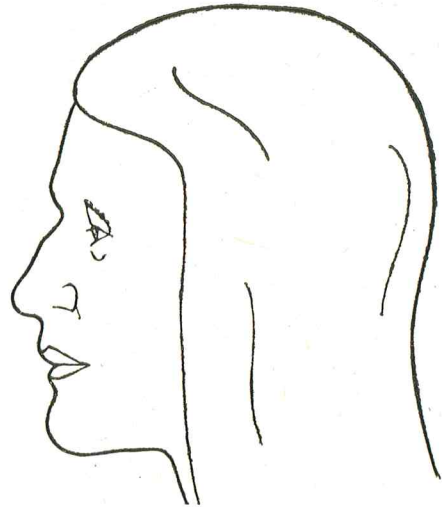
6 pav. 1 — iš kapo Nr. 105, 2 — iš kapo Nr. 30, 3 — iš kapo Nr. 61

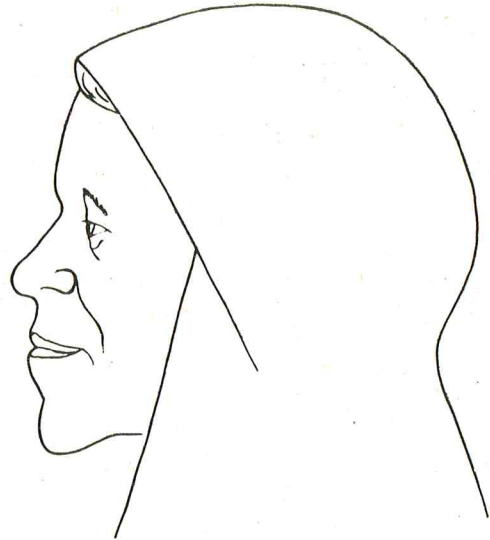
1

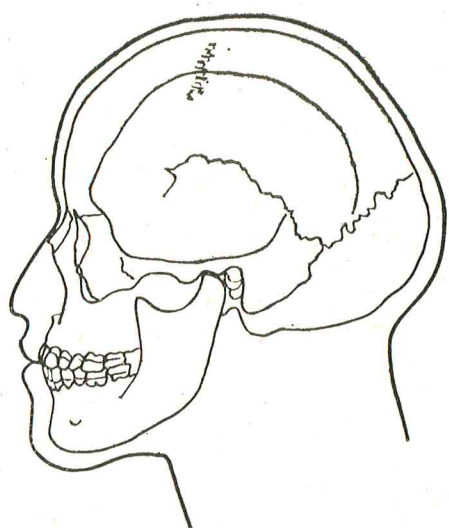

2

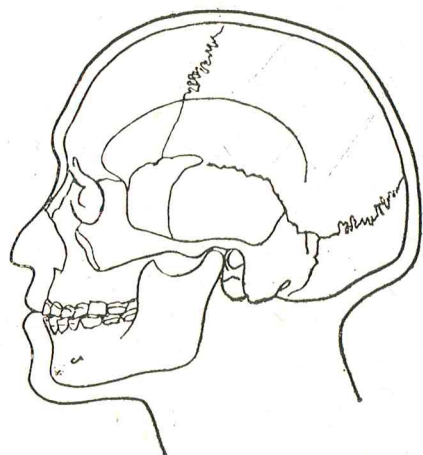

3

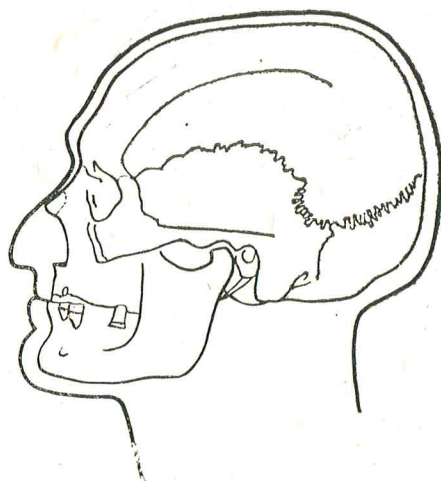
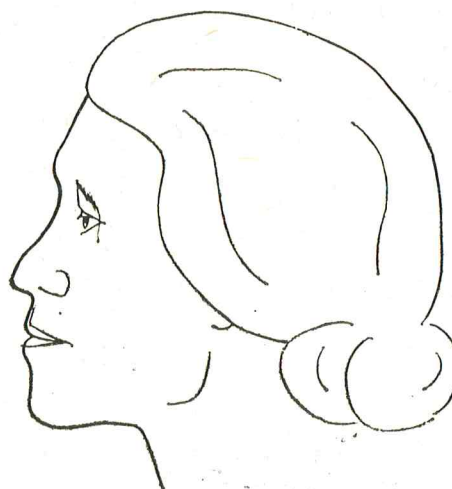

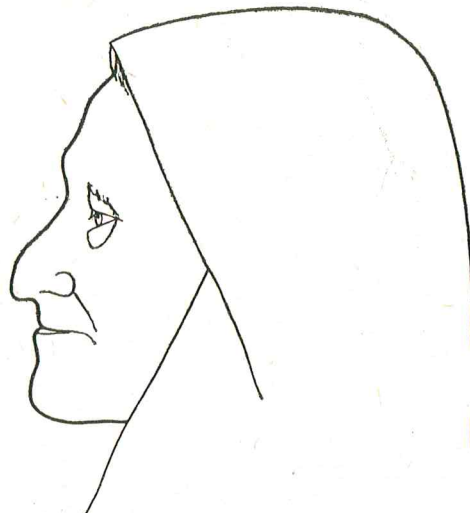
1

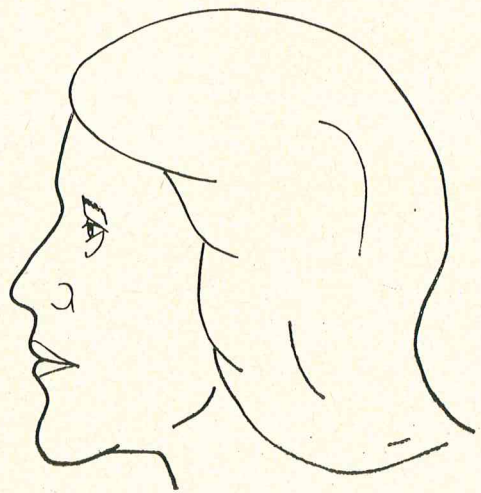
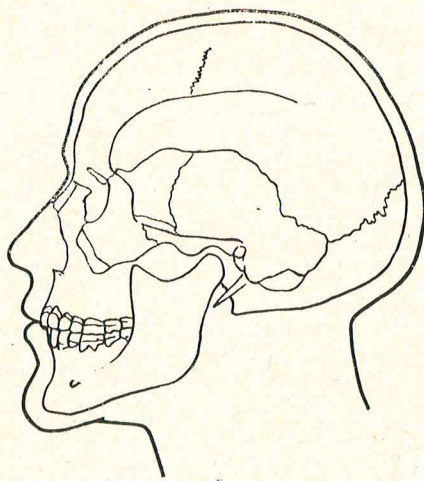
2

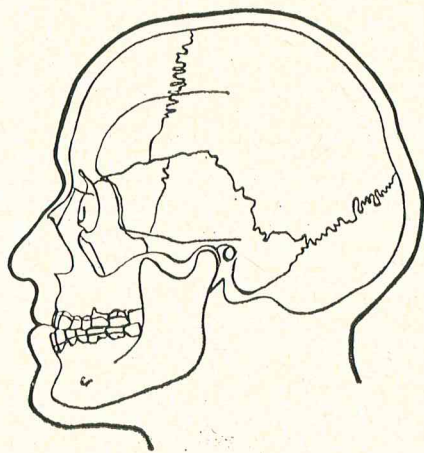
3

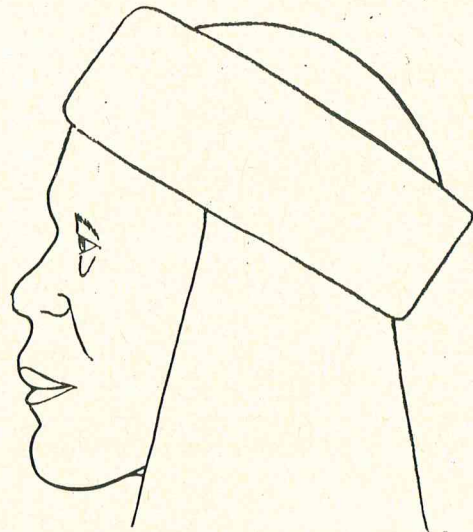
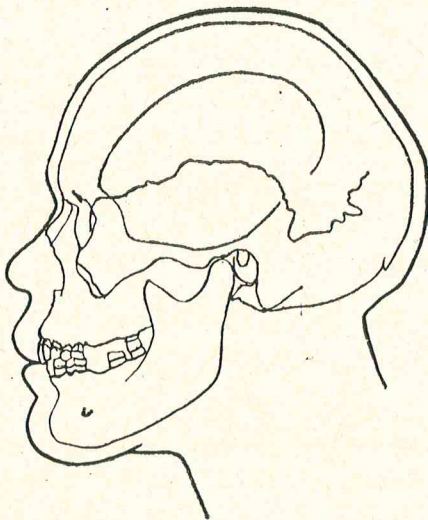
8 pav. 1 — iš kapo Nr. 170, 2 — iš kapo Nr. 177, 3 — iš kapo Nr. 13

1

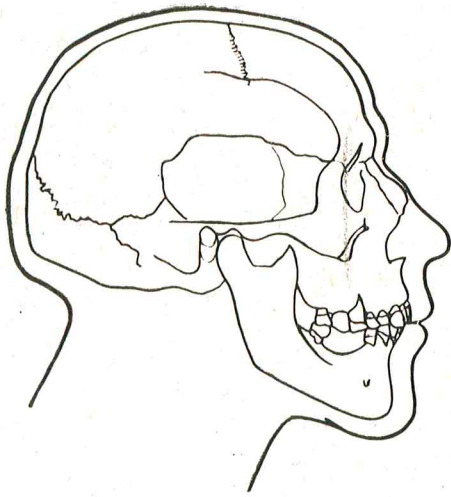

2

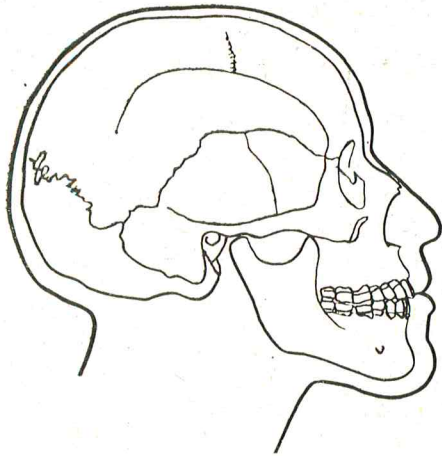
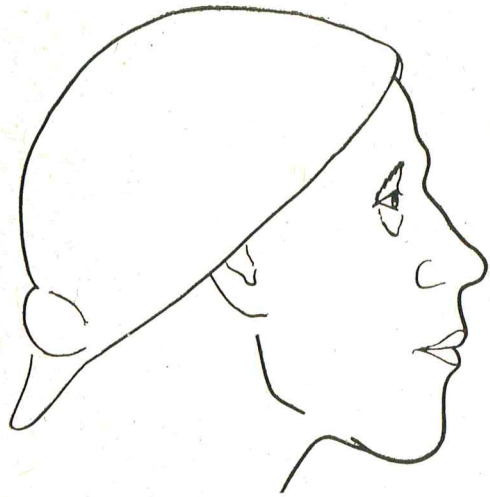

3

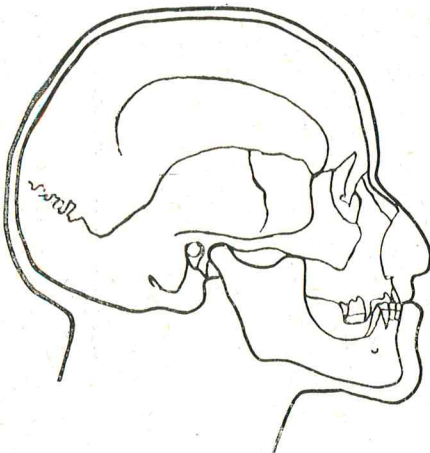
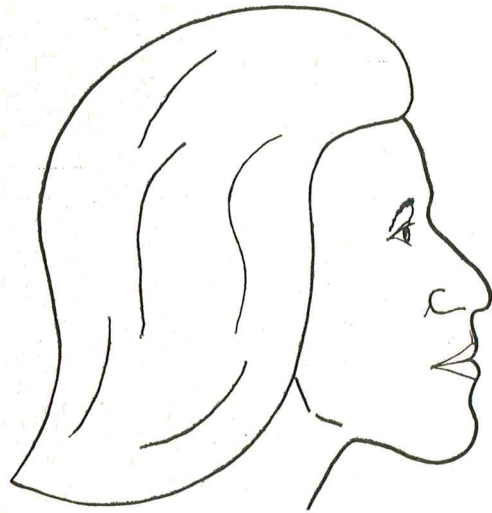
9 pav. 1 — iš kapo Nr. 150, 2 — iš kapo Nr. 59b, 3 — iš kapo Nr. 163

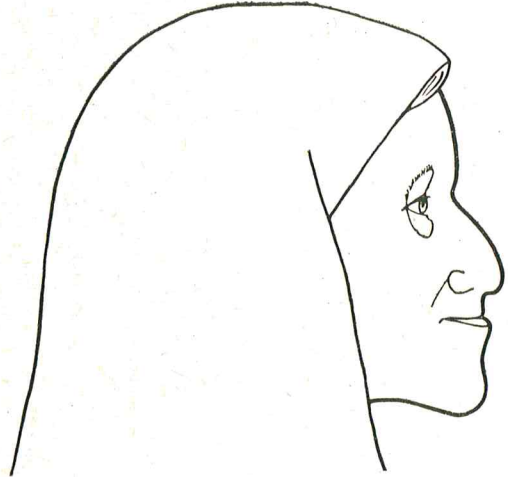
1

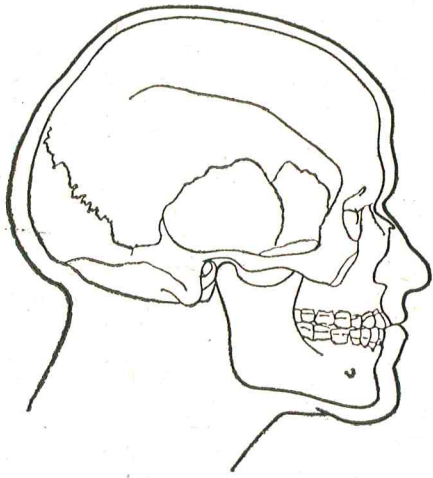
2

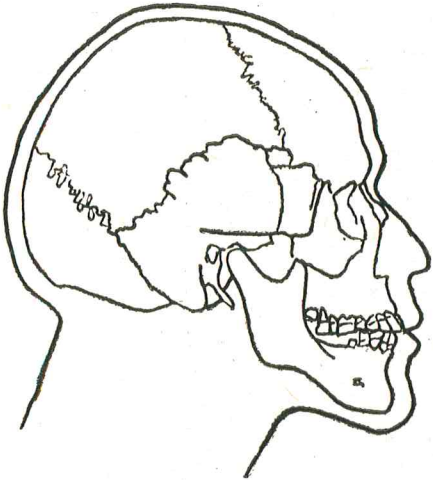
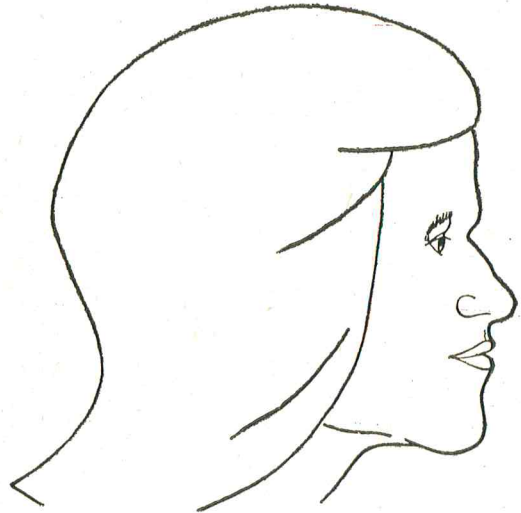
3

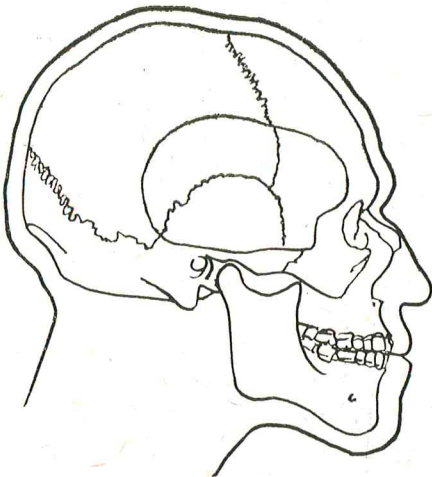
10 pav. 1 — iš kapo Nr. 110, 2 — iš kapo Nr. 173, 3 — iš kapo Nr. 174

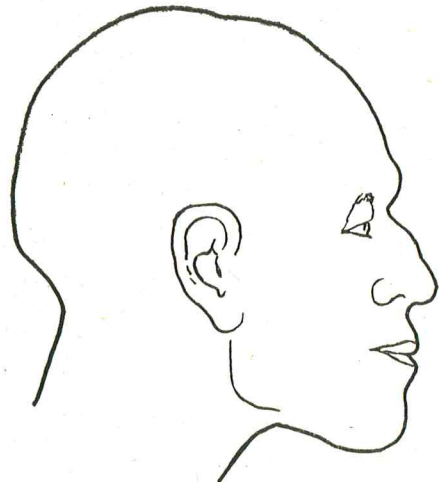
1

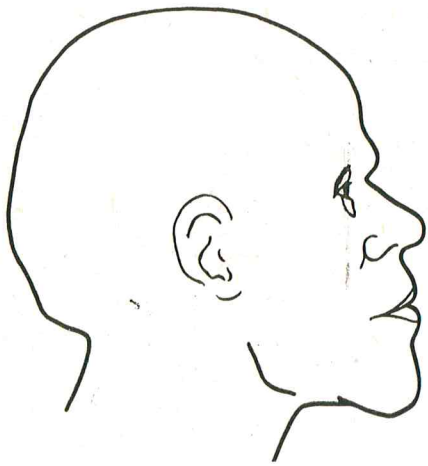
2

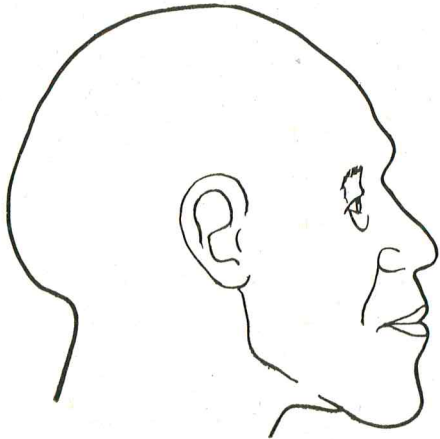
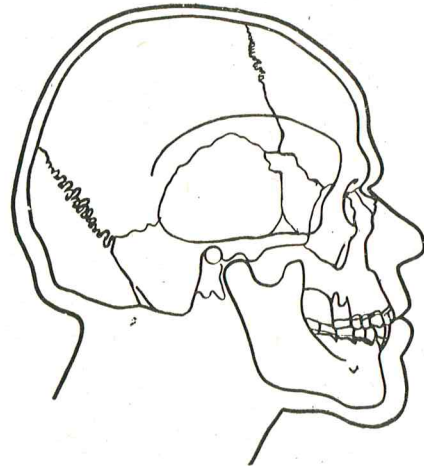
3

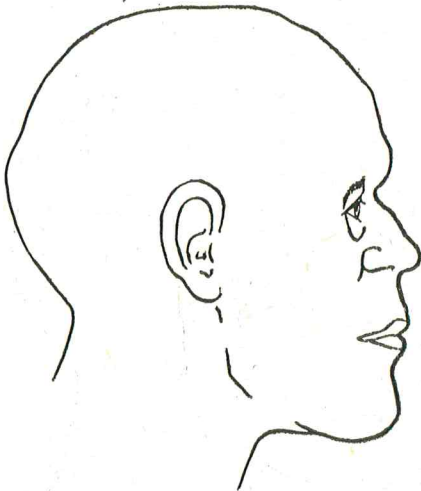
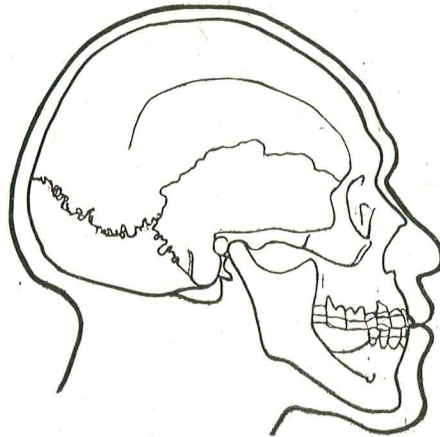
11 pav. 1—iš kapo Nr. 36, 2—iš kapo Nr. 39, 3—iš kapo Nr. 57

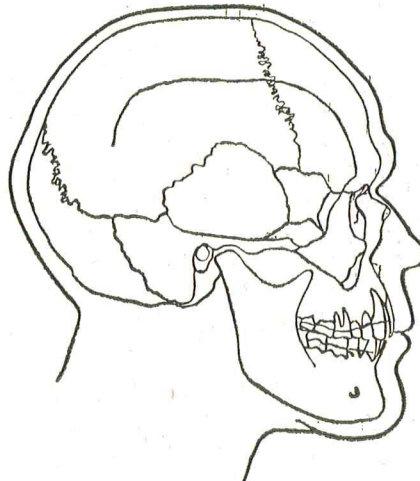
1

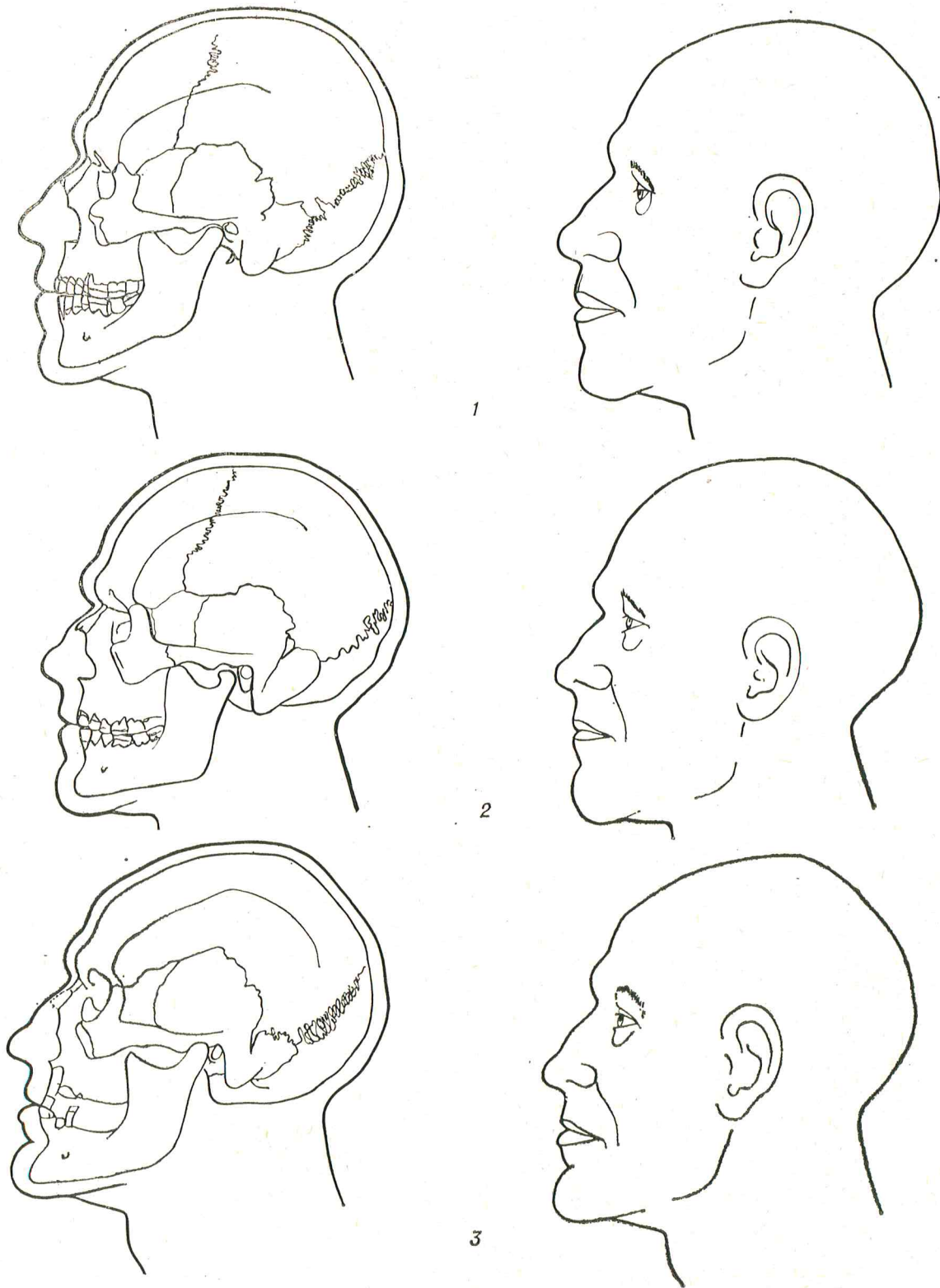
2

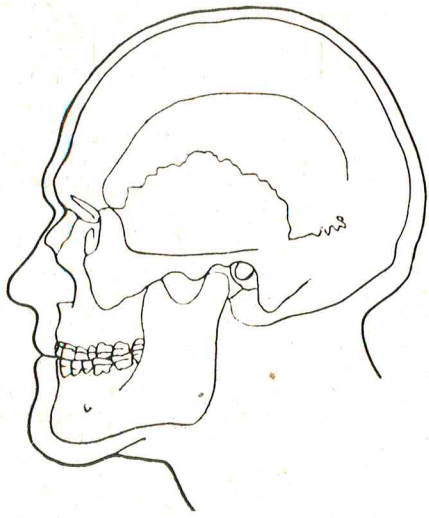
3

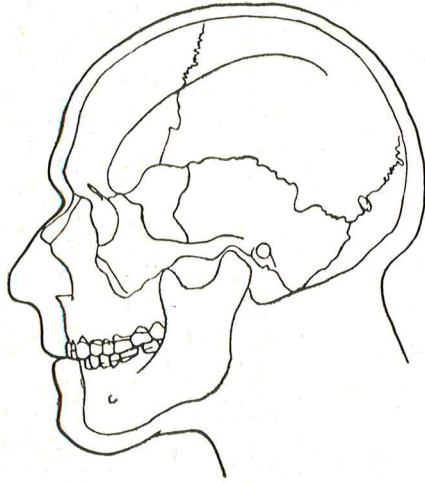
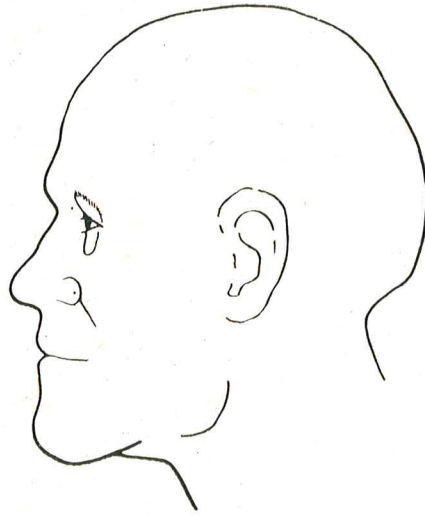
12 pav. 1 — iš kapo Nr. 115, 2 — iš kapo Nr. 64, 3 — iš kapo Nr. 96

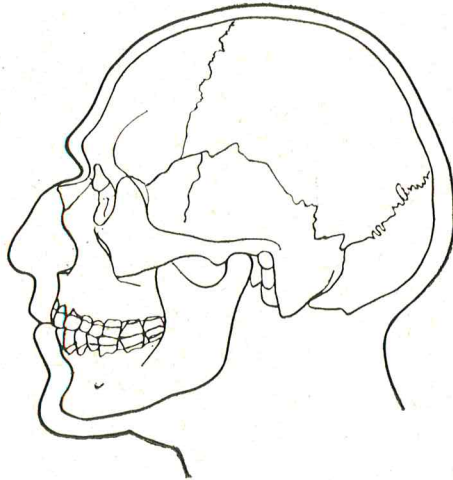
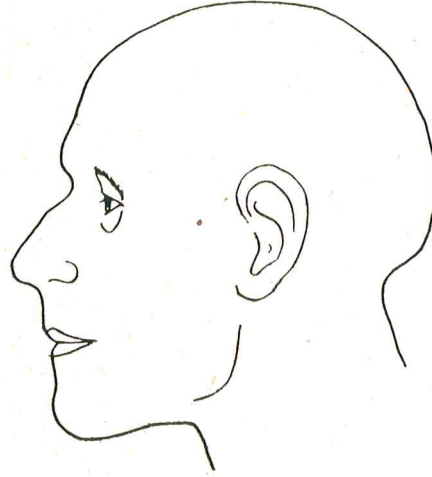
13 pav. 1—iš kapo Nr. 4, 2—iš kapo Nr. 62, 3—iš kapo Nr. 44

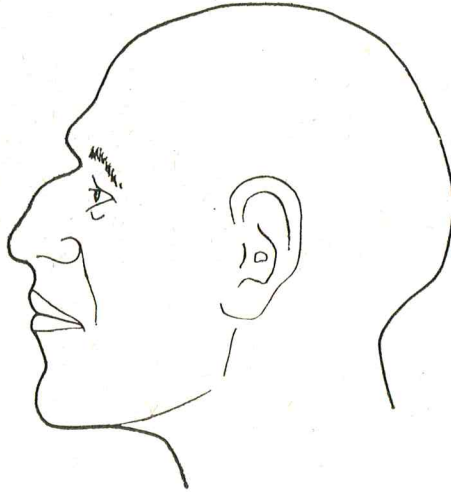
1

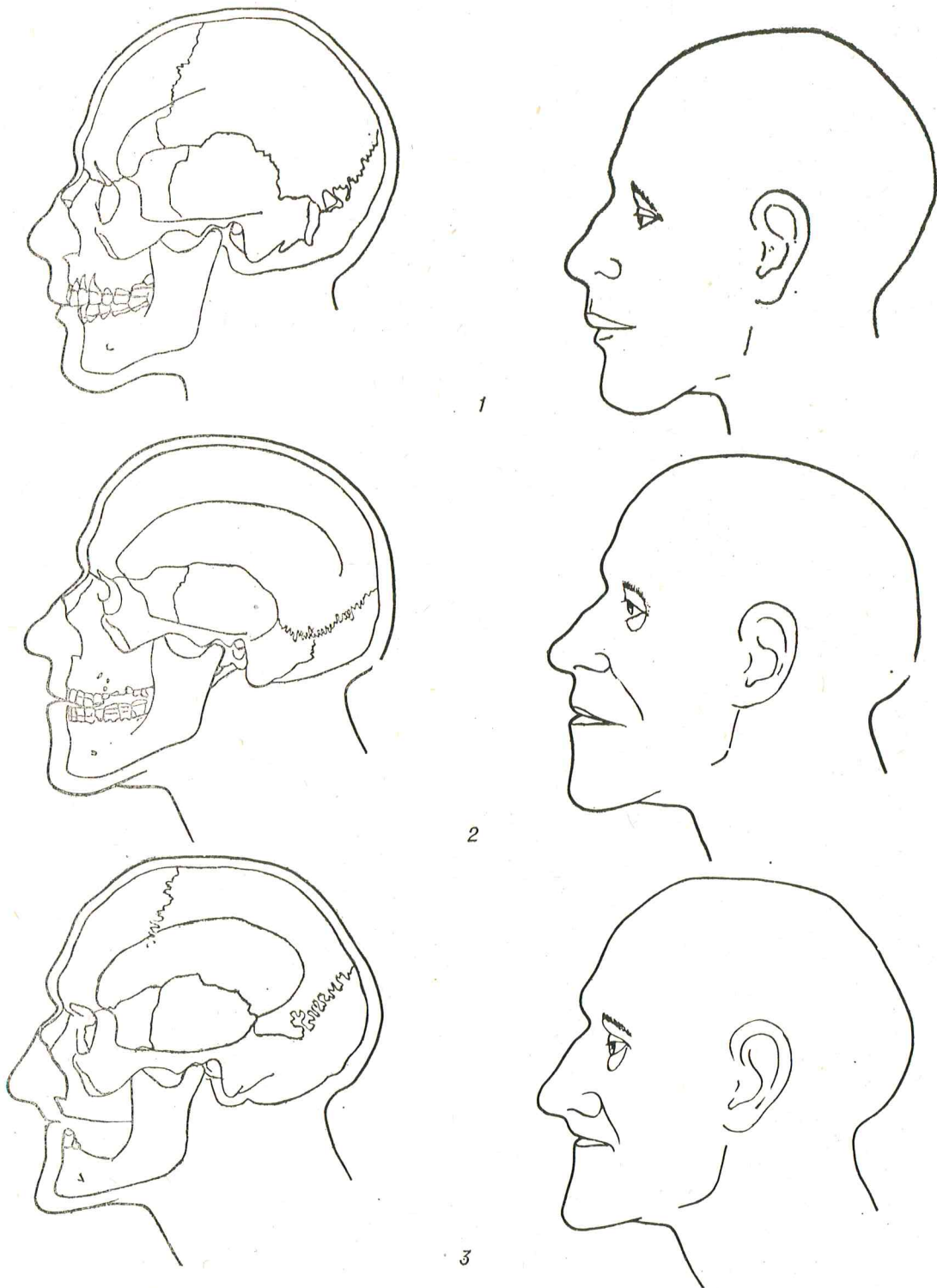
2

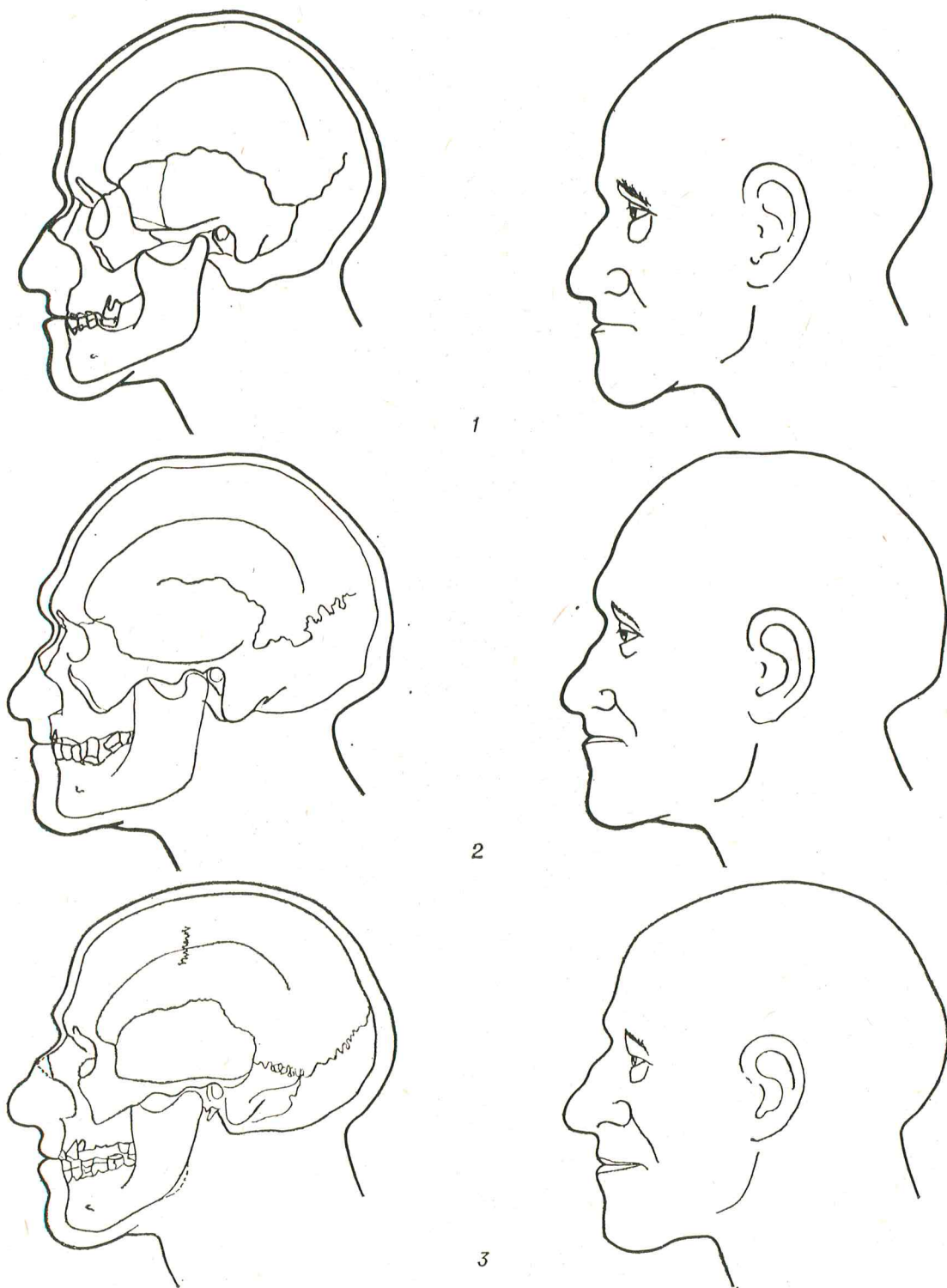
3

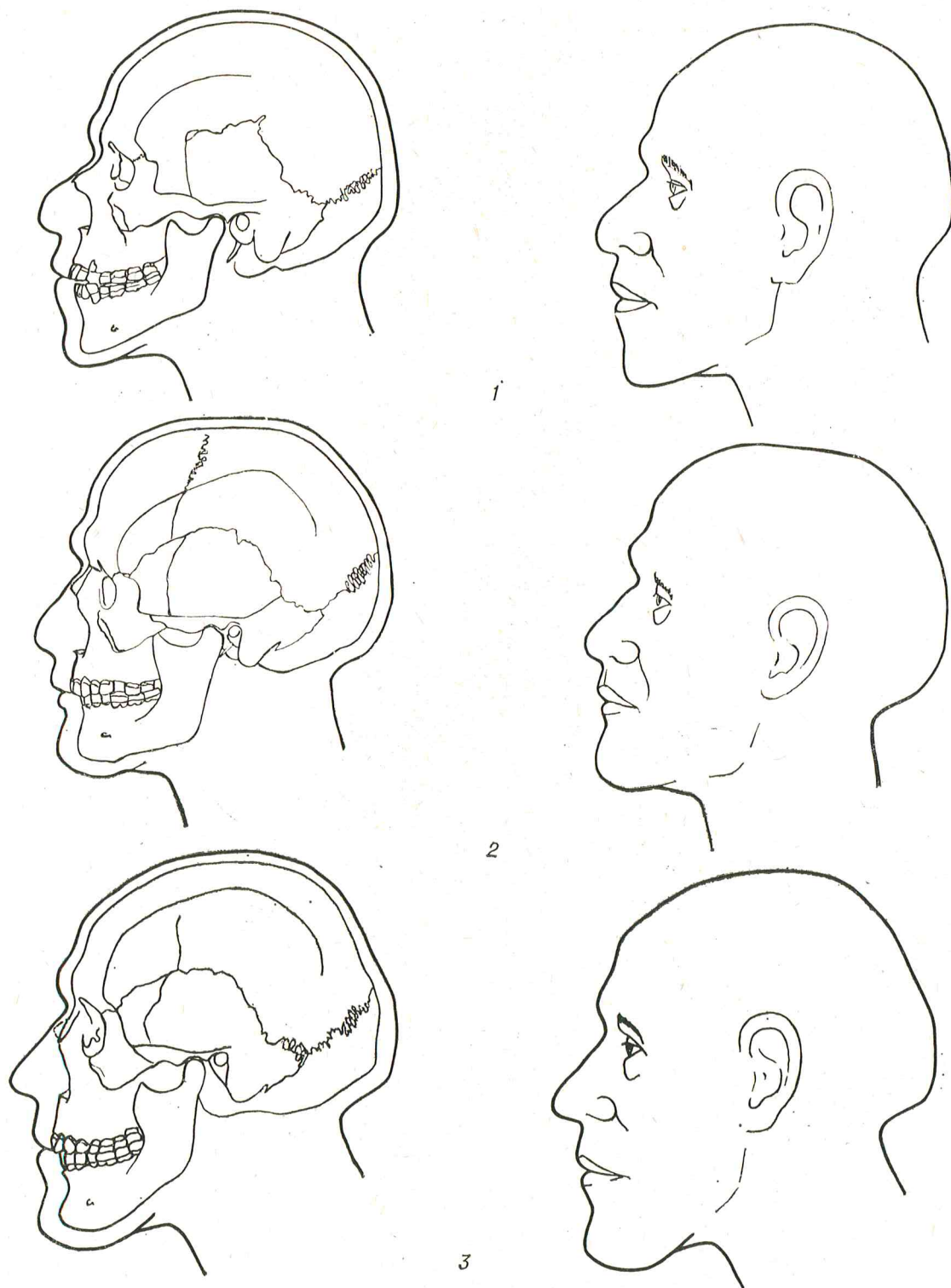
14 pav. 1 — iš kapo Nr. 59, 2 — iš kapo Nr. 154, 3 — iš kapo Nr. 78

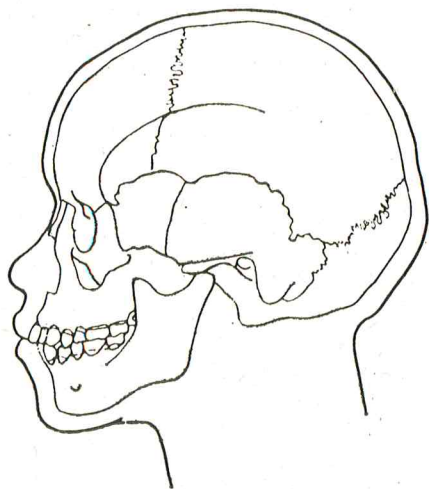
15 pav. 1 — iš kapo Nr. 181, 2 — iš kapo Nr. 37, 3 — iš kapo Nr. 102

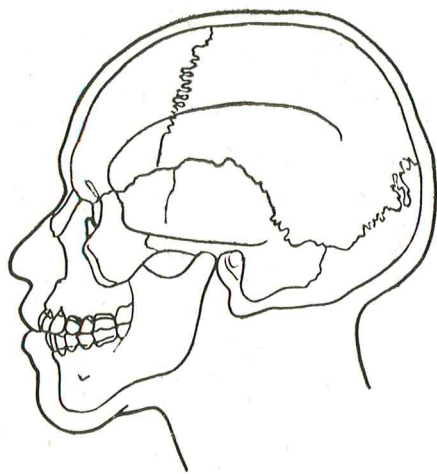
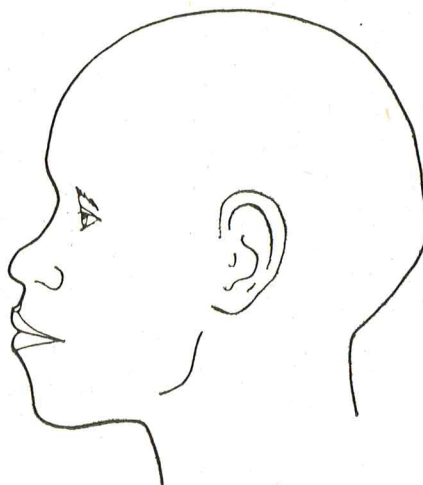
16 pav. 1 — iš kapo Nr. 207, 2 — iš kapo Nr. 185, 3 — iš kapo Nr. 41

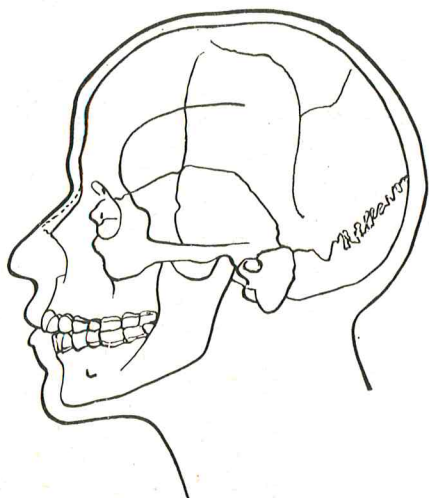
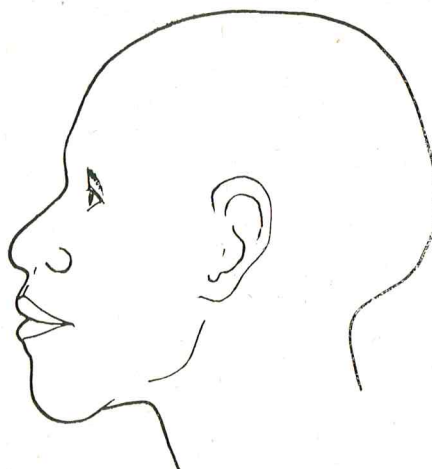
17 pav. 1— iš kapo Nr. 68, 2— iš kapo Nr. 103, 3— iš kapo Nr. 213

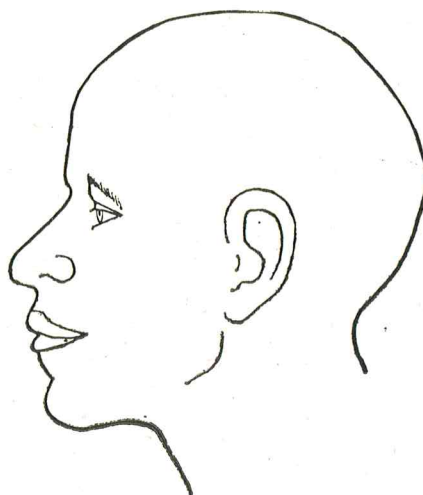
1

2

3

18 pav. 1 — iš kapo Nr. 117, 2 — iš kapo Nr. 114, 3 — iš kapo Nr. 70

19 pav. Iš kapo Nr. 57

ginio tipo savitumais, o su kai kuriais vaikų auginimo papročiais. Čia nenorima siūlyti minties apie dirbtinę galvos deformaciją, tačiau kai kurie papročiai visgi paminėtini. Antai iš etnografijos žinoma, kad dar XIX a. pabaigoje—XX a. pradžioje Lietuvoje tebegyveno toks paprotys: jei naujagimio galvelė pailga, ant minkštosios pakaušio vietos uždėti supašytų vilnų gniužulėlių, kol atsitaisys (Čilvinaitė M., 1940, p. 293). Kai kuriose vietovėse buvo vartojami specialūs galvaraiščiai, kuriais ką tik gimusiam vaikui subintuodavo galvą, kad nebūtų atsikišusi kakta (Kriauza A., 1943, p. 28). Šie papročiai susiję su įgimtų vaiko galvos defektų pašalinimu. Tačiau senesniais laikais jie galėjo turėti ir kitokį pobūdį, tikslą, kitokią prasmę.

Kai kuriose tautose būta papročių vieniškais ar kitokiais sumetimais naujagimiams specialiai deformuoti galvas. Artimiausias mums pavyzdys—Lietuvos karaimai, kurie savo naujagimius guldydavo aukštiekninkus,

20 pav. Iš kapo Nr. 39

galvą dėdami ant kieto pagrindo, kad būtų plokščias pakaušis. Apie tokio papročio buvimą lietuviuose duomenų neturime.

Visais kitais kaukolės ir veido požymiais XIV—XVII a. Jakštaičių gyventojai, viena vertus, buvo artimi kitų to paties laikotarpio Lietuvos regionų gyventojams, o kita vertus,—dabartiniams lietuviams.

ЧЕРТЫ ЛИЦА У ЖИТЕЛЕЙ ЯКШТАЙЧЯЙ В XIV—XVII ВЕКАХ (реконструкция по черепам)

В. Ф. УРБАНАВИЧЮС
РЕЗИОМЕ

По методу М. М. Герасимова автором восстановлены 54 схематических профиля лица и представлены 2 скульптурные реконструкции.

Обращается внимание на плоскость черепов у затылка.